

Den hotade skidåkningen. Skidåkares berättelser om naturen som plats för utförsåkning

Av Marie Larneby

Abstract

During the past 150 years, alpine skiing has evolved and grown into a global sport which increasingly is impacted by changing weather, melting glaciers, warmer temperatures and changes in snowfall patterns. The relationship between outdoor sports and nature is in focus. The purpose of this study is to increase the knowledge about skiers' perspective of nature as a site for alpine skiing over time and problematize how ski tourism activities have influenced professional skiing and recreation in nature. Ten alpine skiers, who work or have worked with alpine skiing as ski instructors or coaches, have participated in semi-structured interviews. Two parallel nature-culture perspectives emerge. A nature-culture dualism allows these skiers to talk about nature in a protective way and reflect upon human impact on nature. A nature-culture relationship enables them to carry out alpine skiing as a part of nature, by using it carefully and appreciating the interaction. They move between nostalgia and progressive thinking in their adaptation to nature's terms for skiing, specifically about the changes of natural and artificial snow production from the 1960s to today. Alpine skiing as an outdoor activity is threatened, and a decontextualization (indoor skiing) risk losing important characteristics of skiing.

Keywords: alpine skiing, snow, nature-culture, nostalgia, landscape

Författare: Marie Larneby, Institutionen för idrottsvetenskap, Malmö universitet: marie.larneby@mau.se

Copyright: © Författaren/författarna. Artiklar i IHS publiceras under en Creative Commons-licens (Creative Commons CC-BY 4.0), vilket ger tredje part rätt att kopiera och återdistribuera materialet i vilket medium eller format som helst förutsatt att författarnamn och källa anges korrekt.

DOI: 10.61684/ihs.2025.58821

Granskning: Artikeln har genomgått sakkunniggranskning enligt modellen *double blind peer review*.

Hur citera: Marie Larneby, "Den hotade skidåkningen: Skidåkares berättelser om naturen som plats för utförsåkning", *Idrott, historia och samhälle: Idrottshistoriska föreningens årsskrift*, 2025 (vol. 44).

Inledning

Skidåkningens relation till naturen har studerats från kulturhistoriska och idrottshistoriska perspektiv, med både utförs- och längdåkning i fokus.¹ Denna artikel handlar om utförsåkning. I Sverige besöker drygt två miljoner skid- och snowboardåkare skidanläggningar och mindre lokala backar årligen.² Därtill utövar barn och unga utförsåkning i idrotter som alpint, snowboard, puckel, freestyle, *ski-cross* och *speed-skiing* i skidklubbar i Svenska skidförbundets regi.³ I denna studie bidrar skidåkare, som utövar eller har utövat utförsåkning som en del av sitt yrke som skidinstruktörer eller skidtränare, med berättelser om naturen som en plats för skidåkning. Alpin skidåkning utövas i landskap med kullar, sluttningar, berg och toppar.⁴ Artikeln fokuserar på utförsåkning utomhus som kräver kyla och snö. Inomhusskidåkning på konstgjorda backar med konstsnow blir dock allt vanligare, och det finns även gräs- eller konstgräsbackar både utomhus och inomhus.⁵ Skidåkarna i denna studie har bakgrund i svenska små lokala backar och stora etablerade skidanläggningar i Skåne och Norrland. Några har också internationell erfarenhet från Europa, USA, Kanada och Nya Zeeland.

Bakgrund

Som transportmedel är skidåkning en mångtusenårig aktivitet. Som aktivitet för rekreation, idrott och äventyr har den europeiska utförsåkningen en historia som tar sin start under 1800-talets mitt.⁶ Fjäll- och bergslandskap fick uppmärksamhet av äventyrslystna personer som successivt öppnade upp tillgången till landskapet för turism genom att konstruera stigar, vägar och stugor.⁷ I

1 John B. Allen, *The Culture and Sport of Skiing: From Antiquity to World War II* (Amherst 2007); Andrew Denning, *Skiing into modernity. A cultural and environmental history* (Oakland 2015).

2 SLAO, "Fakta", <https://www.slao.se/fakta/>, 18/11-2025.

3 Svenska Skidförbundet, "#VIÅRVINTERSPORTEN", <https://www.skidor.com/idrotter/alpint>, 18/11-2025. Alpint är en av 11 idrotter i Svenska skidförbundets regi. Hela förbundet har drygt 109 000 aktiva medlemmar.

4 Härefter benämns detta landskap för "skidlandskapet", och innefattar alla olika slags höjder som nyttjas för utförsåkning, från stora etablerade skidorter i fjällkedjan till små, lokala hemmabackar mellan Skåne och Lappland.

5 Simon Hudson & Louise Hudson, *Winter Sports Tourism: Working in Winter Wonderlands* (Oxford 2015), s. 33–34; Svenska Skidförbundet, "Om græsskidåkning", <https://www.skidor.com/idrotter/grasskidakning/om-grasskidakning>, 18/11-2025.

6 Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 8–9, 30–31.

7 Ben M. Anderson, "The construction of an alpine landscape: Building, representing and

sina respektive verk om skidåkning i de europeiska alperna beskriver Andrew Denning och John B. Allen hur den moderna utförsåkningens utvecklades i takt med samhället från slutet av 1800-talet. Utförsåkningens hade en direkt påverkan på det lokala samhället med en i början liten turism som utökades till boenden, transportvägar och så småningom liftar, preparerade pister och tillverkning av skidor.⁸ Människan har aktivt bidragit till att göra utförsåkning till en produkt. Denning menar att utförsåkningens inte kan frikopplas från den plats och miljö den utövas i: "Despite the argument that Alpine skiing has become estranged from nature, it has remained fundamentally dependent on the environment, in the form of slopes and snow. Technology has altered the sport's relationship to nature, not eliminated it."⁹ Således står utförsåkningens i en tydlig relation till naturen.

Historikerna PearlAnn Reichwein, Pierre-Olaf Schut och Grégory Quin ställer frågan om idrottsutövare som älskar naturen som en plats för sitt idrottande känner sig som en del av naturen.¹⁰ En viktig utgångspunkt för utförsåkning är att skidåkare ofta reser till platsen för sin utövning, till naturen, exempelvis som skidturer, eller som skididrottare för träning och tävling. Alla utövare lever och verkar inte på platsen där utförsåkningens sker. Där kan verksamma skidåkare (skidlärare och skidtränare, men även barn och unga i skidklubbar på sin boendeort) antas ha en närmre relation till platsen för utövningen. Utifrån Klas Sandells perspektiv om landskapsrelationer och en ekostrategisk begreppsram som bygger på relationerna mellan natur-kultur-landskap, kan landskapet för utförsåkning beskrivas som att det är en funktionell relation, som en "fabrik" med aktiviteter. Landskapet är inrättat för utförsåkning som vi känner den, med liftar, preparerade backar, gästboenden och andra faciliteter. En etablerad skidanläggning kan på ett sätt sägas vara överordnad naturen och kan förklaras som ett naturnyttjande.¹¹

En studie om boende och näringsidkare i de jämtländska fjällen visar hur människor navigerar i ett landskap som är deras vardag samtidigt som landskapet är enastående och "exotiskt". Denna studie utgår från perspektivet att ett landskap kan förstås i termer av relationen mellan natur och kultur och som en plats där människor möter den yttre världen av icke-människor. I stället för att betona det motsatta förhållandet mellan natur och kultur är det förhållandet mellan dem som lyfts fram. Då framstår också landskapet

affecting the Eastern Alps, c. 1885–1914", *Journal of Cultural Geography*, 2012: 2 (vol. 29), s. 156; Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 25, 82, 180.

8 Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 83; John B. Allen, *The Culture and Sport of Skiing*, s. 75–78, 84–89.

9 Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 181.

10 PearlAnn Reichwein, Pierre-Olaf Schut & Grégory Quin, "Nature Sport and Environmental History: Adulation or Alteration of Nature?", *Sport History Review*, 2024:1, (vol. 55), s. 2.

11 Klas Sandell, "Ecostrategies: Presentation and elaboration of a conceptual framework of landscape perspectives", *Tourism*, 2016:1, (vol. 64), s. 65–69.

som en sammanflätning av natur och kultur.¹² Näringsidkarna i studien har en vardagsrelation till landskapet, men de både separerar kulturen och naturen från varandra och betonar relation dem emellan. Motsatsställningen bidrar till att ordna livet i att diktera "what is a living space and a natural landscape for local stakeholders".¹³ Landskapsrelationer och en ekostrategisk begreppsram riktar blicken mot människans plats i landskapet och hur landskapet betraktas och i sin tur påverkar, för denna artikel, skidåkaren.

Ett sätt att närma sig motsatsförhållandet mellan natur och kultur ur ett utförsåkningsperspektiv är genom människans relation till snön. Denna relation visar hur naturen har utvecklats till en utomhusarena för skidåkning. I den moderna utförsåkningens historia har snö beskrivits som det vita guldet, som en materia och som ett väderfenomen.¹⁴ Innan det byggdes liftar och preparerade backar i alperna, behövde skidåkare lita på kunskap om snöförhållanden och terräng tillsammans med en god förmåga som åkare.¹⁵ Å ena sidan har snön historiskt varit utom människans kontroll, å andra sidan har snö alltmer blivit en materia som kan hanteras, flyttas, manipuleras och tillverkas.¹⁶ Som idéhistorikern Sverker Sörlin skriver är snö en formbar materia som gestaltas genom yttre inverkan.¹⁷ Natur och kultur möts, och samtidigt som snön kontrolleras för människans aktivitet är det i samspelet med snöns villkor som den bäst kommer till sin rätt. Snön i skidbackarna prepareras för att jämnas ut och snö utanför markerade pister kan sprängas bort för att förhindra laviner. Naturen är, trots människans kontroll av den, ännu inte riskfri. Det är inte bara glaciärer som smälter, utan jord- och stenscred inträffar som en effekt av klimatförändringar.¹⁸ Utförsåkningens förutsättningar påverkas av ett varmare klimat. Berättelsen om utförsåkning och natur handlar alltså också om klimatet, närmare bestämt om hur klimatförändringarna påverkar skidorterna och möjligheten att åka skidor i ett snötäckt landskap.

Ett annat exempel på en aktivitet som är beroende av naturen är surfing. Det går inte att surfa var som helst och i vilket väder som helst. Surfare får en särskild relation till havet som de utövar sin aktivitet i. Många surfare blir

-
- 12 Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape: Making sense of the nature/culture dichotomy in the mountains of Jämtland, Sweden", *ENE: Nature and Space*, 2019:1 (vol.2), s. 5–6, 16.
 - 13 Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape", s. 17.
 - 14 Jesse Ritner, "White Gold: Snowmaking, Resort Growth, and Skier Experience in the U.S. East, 1945–1971", *The International Journal of the History of Sport*, 2022:1 (vol. 39), s. 113.
 - 15 Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 84–85.
 - 16 Martin Trandberg Jensen & Szilvia Gyimóthy, "Snow matters. From romantic background to creative playground in alpine tourist practice", i Kaya Barry, Maria Borovnik & Tim Edensor (red.), *Weather: Spaces, Mobilities and Affects* (London 2020), s. 117.
 - 17 Sverker Sörlin, *Snö – en historia* (Stockholm 2024), s. 12, 15.
 - 18 Herta Nöbauer, "Our Existence is Literally Melting Away: Narrating and Fighting Climate Change in a Glacier Ski Resort in Austria", i Susanna M. Hoffmann, Thomas Hylland Eriksen & Paulo Mendes (red.), *Local Responses to Global Climate Change* (New York 2022), s. 234.

förespråkare för miljövänliga beteenden som en konsekvens av att se en negativ miljöpåverkan i haven. Samtidigt är aktiviteten i sig en bidragande orsak till klimatförändringar genom resor till populära orter och (liksom utförsåkning) en materialsport.¹⁹ En studie om Extremsportare (surfare, öppet vatten-simmare, kanalsimmare, forspaddlare, kajakpaddlare, skidflygare och bergsklättrare) som använder naturen som plats för sina aktiviteter beskriver hur platsens villkor bidrar till risker i utövandet, så som starka strömmar eller branta bergssluttningar. Klimatförändringar påverkar deras utövande ytterligare genom att naturen ändras, exempelvis till följd av varmare temperaturer. Extremsportare talar om tydliga kopplingar till ett miljömässigt hållbarhetstänkande, vilket de menar skapar samhörighet med naturen.²⁰

Människans relation till naturen har successivt förändrats i flera idrotter, inte minst som en följd av sportifieringsprocessen. Naturen har länge varit en plats för olika idrotters utövande, men platsen för utövandet har inte längre en alls lika avgörande roll för utövning som tidigare. Bandy och ishockey, som förr spelades på sjöisar, utövas nu på anlagda isar eller i ishallar.²¹ Att flytta en utomhusaktivitet till en artificiell miljö (inomhus eller utomhus) leder till en dekontextualisering av aktiviteten. Det innebär att en idrottsverksamhet förflyttas från ett ursprungligt sammanhang till ett annat. Det kan till exempel vara att längdskidåkning förflyttas från skidspår i skogen till skidtunnlar, paddling i naturliga forsar till konstgjorda forsar eller surfing från havet till pooler med vågmaskiner.²² I kontrast till denna utveckling har fortfarande utförsåkning en stark koppling till utomhuslandskapet. Detta visar sig inte minst i studier av samtida skidanläggningar utomhus. Till följd av varmare klimat, smältande glaciärer och nya mönster i snöfall behöver utförsåkare hantera en kortare vintersäsong och bekosta en ökad snöproduktion för att kunna fortsätta med sin aktivitet. Detta blir särskilt kännbart för små anläggningar och hemmabackar. Anläggningar för längdskidåkning och utförsåkning är tydliga exempel på hur klimatförändringarna påverkar naturen och möjligheterna att utöva sport.²³

19 Belinda Wheaton, "Surfing and Environmental Sustainability", i Brian Wilson & Brad Millington, *Sport and the Environment: Politics and the Preferred Futures* (Bingley 2020), s. 160–161, 163.

20 Tadhg Eoghan MacIntyre, Andree M. Walkin, Juergen Beckmann, Giovanna Calogiur, Susan Gritzka, Greig Oliver, Aoife A. Donnelly & Giles Warrington, "An Exploratory Study of Extreme Sport Athletes' Nature Interactions: From Well-Being to Pro-environmental Behavior", *Frontiers in Psychology*, 2019:10 (vol. 1233), s. 5.

21 Daniel Svensson, Erik Backman, Susanna Hedenborg & Sverker Sörlin, "Introduction", i Daniel Svensson, Erik Backman, Susanna Hedenborg & Sverker Sörlin (red.), *Sport, Performance and Sustainability* (New York 2023), s. 4, 9–10; Belinda Wheaton, "Surfing and Environmental Sustainability", s. 168–170.

22 Erik Backman & Daniel Svensson, "Where does Environmental Sustainability Fit in the Changing Landscapes of Outdoor Sports? An analysis of Logics of Practice in Artificial Sport Landscapes", *Sport, Education and Society*, 2023:6 (vol. 28), s. 732–736.

23 Peter Carlman & Gabriella Torell-Palmquist, "Rethinking places for sport in the Anthropocene", *International Review for the Sociology of Sport*, 2025, s. 6; Fredrick Regnell & Alexander Virgin, "Hållbara alpina hemmabackar. Kostnader och klimatpåverkan i ett livscykelperspektiv" (Stockholm 2023), s. 4, 17.

Forskning om klimatförändringarnas påverkan på snön visar att möjligheterna till utförsåkning i Skandinavien sannolikt kommer att minska i framtiden eller genomgå förändringar i säsongsmönstren.²⁴ Studier om hur skidturister upplever klimatförändringarna, och sin egen del i dessa, visar att hängivna skidgäster fortsätter att besöka skidorter men att de anpassar sig om det behövs, bland annat genom att betala mer för vistelsen. Det finns också en grupp av skidturister som hellre skulle byta till en mer snösäker skidort. Skidturisternas önskan att utöva sin aktivitet övertrumfar dock oftast deras beredskap att förändra sina resmönster.²⁵ Människor som livnär sig på utomhusturism vittnar om att det finns ett behov av ökad kunskap om naturen men också att det är svårt att prioritera miljön och naturen framför den fortsatta skidåkningen.²⁶ Rekreativ vistelse i naturen, eller att ha naturen som sin arbetsplats, är inte nödvändigtvis synonymt med ett miljövänligt beteende, men studier visar att det kan vara så.²⁷ Även platsen har betydelse för skidåkningens utveckling och synen på utmaningar. Carlman och Torell-Palmquists studie om platser för idrottsutövning i antropocen (den geologiska tidsålder vi lever i, där människan dominerar och förändrar jordens klimat och ekosystem) argumenterar för att vi behöver omformulera hur vi relaterar till olika platser. Vad gäller utförsåkning menar Carlman och Torell-Palmquist att när den naturliga platsen – utomhusarenan – försvinner eller reduceras (exempelvis när det blir för varmt för snöfall och snöproduktion), riskerar hela skidkulturen att påverkas på ett negativt sätt. Detta gör sig gällande även om det skulle finnas möjligheter till inomhusåkning, vilken emellertid tillgängliggör skidåkning för fler människor.²⁸

I denna studie uppmärksammas en grupp av skidåkare som har eller har haft utförsåkning som en del av sitt yrkesliv. Liksom extremsportutövarna, surfarna, längdåkarna och forspaddlarna, som nämnts ovan, utövar utförsåkare sin aktivitet nära naturen. Skidåkarna i studien kan beskrivas som livsstilsen-

- 24 Daniel Scott, Robert Steiger, Halvor Dannevig & Carlo Aall, "Climate change and the future of the Norwegian alpine ski industry", *Current Issues in Tourism*, 2020:19 (vol. 23), s. 2402–2404; Harald Rice, Scott Cohen & Daniel Scott, "Perceptions of climate change risk and sustainable adaptations in the Swedish ski industry", *Journal of Sustainable Tourism*, 2022:2, (vol. 32), s. 6.
- 25 O. Cenk Demiroglu, Halvor Dannevig & Carlo Aall, "Climate Change Acknowledgement and Responses of Summer (Glacier) Ski Visitors in Norway", *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 2018:4 (vol. 18), s. 420; Catherine Marina Pickering, J. Guy Castely & Michelle Burt, "Skiing Less Often in a Warmer World: Attitudes of Tourists to Climate Change in an Australian Ski Resort", *Geographical research*, 2010:2, (vol. 48), s. 142–143, 146.
- 26 Herta Nöbauer, "Our Existence is Literally Melting Away", s. 239; Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape", s. 15.
- 27 Tadhg Eoghan MacIntyre, Andree M. Walkin, Juergen Beckmann, Giovanna Calogiur, Susan Gritzka, Greig Oliver, Aoife A. Donnelly & Giles Warrington, "An Exploratory Study of Extreme Sport Athletes' Nature Interactions", s. 6–7; Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape", s. 18–19.
- 28 Peter Carlman & Gabriella Torell-Palmquist, "Rethinking places for sport in the Anthropocene", s. 6–7.

treprenörer, som har eller har haft sin fritidsaktivitet som sitt arbete.²⁹ De har naturen som sin arbetsplats. De är eller har varit beroende av utvecklingen och utmaningarna inom skidåkning för sin försörjning, sitt frivilligarbete och sin fritid. Deras syn på naturen som arena för sin utövning ökar förståelsen för hur idrott och natur relaterar till varandra. Studier om klimatförändringarnas påverkan på glaciärer och temperaturer saknar ofta skidåkarnas perspektiv och uppfattningar om hur naturen förändras. Syftet med denna studie är därför att undersöka hur skidåkares syn på naturen som en plats för utförsåkning har förändrats. Syftet är också att problematisera hur skidturismens aktiviteter påverkat utförsåkning som yrke och rekreation. Skidåkarnas erfarenheter från barndomens rekreation till vuxenlivets profession och livsstil kan bidra med kunskap om de uppfattningar som finns om utförsåkaren och backarna, naturen och snön.

Metod

Studien utgår från ett hermeneutiskt perspektiv som fokuserar på att förstå det kulturella sammanhang som individer är verksamma inom.³⁰ Sammanhanget för denna studie är utförsåkning som yrke och livsstil samt naturen som utövandeplats. Deltagarna i studien är skidåkare som har en gemensam nämnare i att de har, eller har haft, skidåkning som yrke. Studien fokuserar på det sammanhang som de lever i, talar om och tar för given. Skidåkarna representerar utförsåkning som sträcker sig över tid och rum. Tid- och platsperspektiven gör det möjligt att betrakta skidåkarna som en grupp som över tid behövt, och fortsatt kommer behöva, anpassa sig till det rådande läget med tillgång till platser för skidåkning utomhus. Skidåkarna i den här studien är i sitt arbete som skidinstruktör eller skidtränare i stor utsträckning beroende av andra skidåkare. Skeenden över tid och den kultur som präglar utförsåkning, som profession och som livsstil, spelar roll i förståelsen för utförsåkningens plats i naturen.

Ett strategiskt urval av informanter har gjorts för studien.³¹ Skidåkare som har eller har haft utförsåkning som en viktig del av sitt yrke och sin livsstil och som, baserat på sina erfarenheter, kan bidra till en förståelse av utförsåkning i naturen har valts ut. För studien har således tio personer intervjuats, varav sju ingår i mitt nätverk sedan min tid som skidinstruktör, och tre har nåtts via snöbollsurval och kontakter (se tabell 1). En majoritet av skidåkarna bor och arbetar i fjällmiljö eller på orter där det finns större eller mindre skidanläggningar och lokala hemmabackar. Alla har utförsåkning som ett huvudsakligt

29 Kirstin Hallmann, Laura Bogner, Kathrin Sander & Konrad Reuß, "Sport for a Livelihood and Well-being: From Leisure Activity to Occupational Devotion," *International Journal of the Sociology of Leisure*, 2022:5, s. 59–60, 65, 67.

30 Jesper Andreasson & Thomas Johansson, *Vetenskapsteori. Grunder och tillämpning* (Lund 2020), s. 45–55.

31 Sarah J. Tracy, *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact* (Newark 2019), s. 83.

fritidsintresse. Tre av skidåkarna, Sara, Tom och Jack, är skidtränare i klubbar för barn och ungdomar. Tom och Jack har arbetat många år som skidinstruktörer i skidskolor och på skidinstruktörsutbildningar. De är oavlönade av sina skidklubbar, men ägnar mycket tid åt arbetet som tränare. Fem av informanterna – Martin, Anna, Henrik, Rikard och Tobias – hade vid tiden för intervjuerna utförsåkning eller skidinstruktörsutbildningsrelaterade arbeten som primär inkomstkälla. De är skidinstruktörer med lång erfarenhet av skidläggningar och utveckling av skidskolor och skidinstruktörsutbildningar. Två deltagare – Sofia och Joanna – arbetar inte längre med skidåkning men ägnar sig åt både utförsåkning och längdskidåkning flera veckor per år. För att skydda informanterna använder jag fingerade namn i artikeln och har endast gett information, exempelvis Ortsnamn och årtal, som skidåkarna har godkänt.³²

Min egen erfarenhet som skidlärare och skidåkare har betydelse för studien, då det är genom personliga och professionella nätverk som studiedeltagarna är rekryterade. Att jag har egen erfarenhet av det undersökta området bidrar till en förståelse för skidåkarnas upplevelser, erfarenheter och utmaningar, och har påverkat hur samtalen har utvecklats. Min egen erfarenhet är emellertid något jag håller mig distanserad till i analysen av skidåkarnas berättelser.³³

32 Sarah J. Tracy, *Qualitative research methods*, s. 388–389.

33 Sarah J. Tracy, *Qualitative research methods*, s. 227–229.

Tabell 1. Deltagare i studien.

Skidåkare, ålder (Datum för intervju)	Relation till skidåkning
Martin, 60 (28 juni 2022)	Skidlärare sedan tidigt 1980-tal och instruktör på skidinstruktörsutbildning på större skidort.
Anna, 41 (22 september 2022)	Skidlärare och skidtränare sedan 2000. Instruktör på skidinstruktörsutbildning. Skidskolechef på skidort. Involverad i svensk skidlärarexamen och i svenska skidlärarlandslaget.
Henrik, 50 (4 oktober 2022)	Skidlärare sedan tidigt 1990-tal, VD på skidort, involverad i svenska skidlärarlandslaget.
Sara, 47 (20 november 2022)	Skidtränare i över 30 år, jobbar i förening knuten till en större skidort.
Sofia, 45 (24 november 2022)	Skidlärare ett par år runt 1999–2000. Aktiv på alla typer av skidor, flera veckor per säsong. Äger stuga i svenska fjällen.
Rikard, 55 (30 November 2022)	Skidlärare sedan 1988. Utbildar skidlärare på större skidort. Ansvarig för utbildningar i en av de nationella skidlärarorganisationerna.
Joanna, 65 (6 december 2022)	Skidlärare under 1980- och 1990-talen. Aktiv skidåkare 5–7 veckor/säsong.
Tobias, 47 (8 februari 2023)	Skidlärare sedan 1999. Ansvarig för skidskola och sommaraktiviteter på större skidort.
Tom, 44 (17 februari 2023)	Skidlärare och skidtränare sedan 1999. Tränare i den lokala skidklubben, arbetar som skidlärare några dagar/veckor per säsong.
Jack, 41 (27 april 2023)	Skidlärare sedan 2000. Jobbar som skidtränare och ideell styrelsemedlem i den lokala skidklubben. Aktiv i att driva den lokala skidbacken.

Naturens roll för utförsåkning

Naturen framträder på flera sätt i skidåkarnas berättelser om utförsåkning på sin fritid och som profession. Anna beskriver i detalj hur naturen är en del av hennes livsstil, eftersom hon tillbringar både sin arbets- och fritid utomhus.³⁴ Skidåkarna talar om vistelser i skog, hav, sjöar och fjäll under samtliga årstider.

³⁴ Intervju Anna.

Sara förklarar: "Just fjället handlar ju om stora vidder och utsikt, hårt väder, vara liten i allt det här stora".³⁵ Tobias, som bor och arbetar på en större skidort, talar om att orten är en "livsstilsby". Där är det självklart att vara i naturen: "Så här är det här! Vi tar hand om oss och naturen".³⁶ Det blir ett viktigt budskap till dem som flyttar till byn, till turister eller till konferensdeltagare.

I sina reflektioner om naturen framställer skidåkarna sig själva som en del av naturen. Samtidigt talar de om människor som om de vore skilda från naturen. Detta kan tolkas som att naturen ger dem energi och styrka.³⁷ När skidåkare pratar om hur skidanläggningar placeras blir naturen särskilt tydlig. Rikard, som har jobbat som skidlärare sedan mitten av 1980-talet, beskriver utförsåkning: "Som helhetspaket med naturupplevelse, med frisk luft och väder och vind och allt vad det innebär. Det är ju tacksamt, det är ungefär som att befinna sig i skärgården, att omgivningen gör väldigt mycket för aktiviteten."³⁸ Som skidinstruktör och idrottslärare har Joanna alltid trott på vikten av att hjälpa människor att upptäcka sin egen fysik och sina egna förmågor, och att lära dem att se naturen som något värdefullt i sig.³⁹ En förändring över tid är tydlig, t.ex. när Martin berättar om sin skidskola 1969:

Vi hade inte ens lift utan vi gick upp. Idag är ju alpin skidåkning så nära stads-miljö man kan komma, fast det råkar vara på en skidort. Man måste ha de bekvämligheter man har. Jag säger inte att det är några fel, det är bara ett konstaterande.⁴⁰

Här blir ett nyttjandeperspektiv tydligt. Det är skidåkarnas gemensamma erfarenhet att det blir allt trängre på fjället då fler människor vill vistas i naturen. Tidigare öppna naturområden har blivit befolkade platser, drivna av äventyrslust och längtan efter naturvistelse på ett säkert sätt.⁴¹

I skidåkarnas berättelser finns ett perspektiv av då–nu–framtid med en inneboende spänning. Å ena sidan var utförsåkning "då" annorlunda än idag. Å andra sidan skapar teknologiska möjligheter förutsättningar för utförsåkning trots förändrade mönster i temperaturer och snöfall. Genom de tidsmässiga spänningarna skär längtan och kärleken till skidåkning och till naturen: det går inte att säga att "det var bättre förr" eller att dagens teknologiska vinningar enbart gör det bättre. Hur skidåkarna navigerar mellan nostalgi och framstegstänkande analyseras i kommande avsnitt.

³⁵ Intervju Sara.

³⁶ Intervju Tobias.

³⁷ Tadhg Eoghan MacIntyre, Andree M. Walkin, Juergen Beckmann, Giovanna Calogiur, Susan Gritzka, Greig Oliver, Aoife A. Donnelly & Giles Warrington, "An Exploratory Study of Extreme Sport Athletes' Nature Interactions", s. 8–9.

³⁸ Intervju Rikard.

³⁹ Intervju Joanna.

⁴⁰ Intervju Martin.

⁴¹ Klas Sandell, "Ecostrategies", s. 68–69; Ben M. Anderson, "The construction of an alpine landscape", s. 167–176.

Nostalgi: I skidåkarnas berättelser om barndomens vintrar och skidupplevelser dominerar uppfattningen om att det fanns mer natursnö när de var små. De resonerar kring att det kan vara barnets minne som bidrar till uppfattningen, men samtidigt har de minnen av att det kom snö tidigare på säsongen. Joanna, som var barn under 1960-talet och jobbade som skidlärare från mitten av 1980-talet, talar om att hon helst vill ha natursnö. Hon minns: "Förr åkte man där snön fanns".⁴² Idag, menar hon, krävs ofta längre resor för att komma till snötäckta platser. Hon tillägger att snön inte alltid var bättre förr, det fanns dåliga vintrar: "Det kunde vara tufft på 1960–1970-talen. Och då var det så".⁴³ Skillnaden mellan då och idag är att skidanläggningar som uppfattades som snösäkra för några decennier sedan inte längre är det. Snöfallen uppfattas vara ojämnare och kompletterade med producerad snö. Rikards minnen från Åre handlar om snötäckningen:

Backar vi klockan till 1970–80-tal och du kom upp vecka 10 till Åre, så var det ju inte alls ovanligt med stora jordfläckar i backarna. Och det har du inte alls när du kommer in i maj månad (...). Nu är det ju fortfarande en meter snö kvar, konstsnö i backen när säsongen stänger liksom. Så att konstsnö, den säkrar upp produkten som upplevs naturligt idag, den är egentligen inte ens ett marknadsföringsvärde utan det ska bara fungera.⁴⁴

Sofias upplevelse av utförsäkning har ett tidsspänn över 30 år. Hon har följt utvecklingen från att endast åka på natursnö till att anläggningarna behöver producerad snö för att alls kunna öppna.⁴⁵ Sara och Tobias talar om förändringar i mängden snö på fjället där de bor och arbetar.⁴⁶ De har svårt att säga om mängden natursnö har ändrats över tid, den kommer varje säsong och erfarenheten är att mängden alltid har varierat. Från att några skidanläggningar gjorde snötillverkning som en del av sin marknadsföring under 1990-talet, har det under 2000-talet utvecklats till att även tidigare "snösäkra" orter behöver tillverka snö. De teknologiska möjligheterna som skapar snö överordnas vad naturen kan hantera, och det framträder en upplevelse av att en del av det naturliga har förändrats. Martin reflekterar kring hur naturen och konstruktionen av skidlandskapet påverkar hans yrke som skidinstruktör. Tidigare handlade det mycket om skidteknik, för att kunna ta sig ner för pisterna med "stökigt" underlag. Idag ser ofta snö, backar och skidutrustning annorlunda ut:

Det är så välkonstruerat att man inte behöver lära sig. Backarna är så bra, skidorna är så bra, värmestugan och restaurangen och toaletten är så bra att man behöver ingen guide! Man klarar det själv. Det är också ett scenario. Idag

⁴² Intervju Joanna.

⁴³ Intervju Joanna.

⁴⁴ Intervju Rikard.

⁴⁵ Intervju Sofia.

⁴⁶ Intervju Sara; Intervju Tobias.

har vi diskussionen att många åker så fort i backarna och det är ju för att det är för lätt! Folk åker ju svarta backar idag som man aldrig gjorde för 30 år sedan. Förut gick det inte att åka i svarta backar, det var för svårt. Idag är ju så väl [...] skidorna så bra, vallningen så bra, preparerat, jättefin snö.⁴⁷

I skidåkarnas berättelser finns spår av sorg och nostalgi. Sofia menar att naturens värde försvinner, och ställer frågan om det är viktigt att sälja en massa liftkort, använda vatten till producerad snö och betala för el för att bygga om naturen.⁴⁸ Samtidigt vill gäster komma och flera av skidåkarna tror att gäster kan vara beredda på att resa mer miljövänligt för att minska koldioxidutsläpp.⁴⁹ Martin ser en tydlig skillnad mellan friluftslivet kring utförsåkning under sin uppväxt och idag: "Då var ju friluftslivet, skidåkning, det var ju det som naturen bjöd på. Nu tillrättalägger vi naturen på ett helt annat sätt för att den ska passa oss, inte för att vi ska passa in i naturen".⁵⁰

Skidåkarna rör sig mellan att naturen ska vara en plats för människan och att naturen ska lämnas orörd. Det som blir synligt här är både en nära relation mellan natur och kultur och ett dualistiskt perspektiv.⁵¹ En möjlig tolkning är att den nostalgiska synen på utförsåkning till stor del omfattar människors aktiviteter som äger rum på naturens villkor, med temperaturförändringar, stenar i backarna och snö som "orsakar problem" i form av isiga backar, slask eller frusen slask. Där är det svårt att separera människan från naturen. I 2020-talets välkontrollerade skidlandskap är människans ingrepp tydligare än någonsin, vilket kan öka uppfattningen om människans nyttjande av naturen i stället för att vistas i naturen.⁵² Detta delas emellertid inte av alla skidåkare. Anna och Martin menar att vi har vant oss vid att kunna producera snö, att ha en viss snömängd och att preparera backarna.⁵³ För Annas skidlärare, som är i 20-årsåldern, är det självklart att det finns lika mycket – om inte mer – producerad snö som det finns natursnö.⁵⁴ Detta kan förklaras med att konstsnö för dem är en del av naturen, medan äldre skidåkare ser konstsnö som en mänsklig teknisk konstruktion som läggs till naturen.

Skidåkarna upplever att kravet på snötillgång och kvalitet på snö har höjts i samma takt som de tekniska förutsättningarna att producera snö har förbättrats. En bra skidupplevelse ställer krav på naturen och skidbacken, till exempel för att man inte ska behöva köra sönder sina skidor när jord, grus och grenar tränger genom snötäckningen. Martin reflekterar kring utförsåkningens uti-

47 Intervju Martin.

48 Intervju Sofia.

49 O. Cenk Demiroglu, Hallvor Dannevig & Carlo Aall, "Climate Change Acknowledgement and Responses of Summer (Glacier) Ski Visitors in Norway", s. 429–431.

50 Intervju Martin.

51 Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape," s. 14.

52 Klas Sandell, "Ecostrategies", s. 68–69.

53 Intervju Anna, Intervju Martin.

54 Intervju Anna.

från att vi har manipulerat naturen till att vara tillrättalagd och kontrollerbar:

Har vi vant oss vid så bra skidåkning, så att vi inte tycker att det är värt att åka om det blir sämre? Om vi nu måste dra ner på standarden, snöotillverkningsmässigt, kommer vi då att kunna [...]. Kommer då gästerna att komma överhuvudtaget eller är de vana vid att det ska vara så bra?⁵⁵

Det blir påtagligt att dåtidens backar med endast natursnö inte efterfrågas av skidåkare som är vana vid dagens skidanläggningar.

Som Denning resonerar är det den moderna utförsåkningens utveckling som har lagt grunden till exploateringen och det slitage och den trängsel som är så påtaglig idag.⁵⁶ Sofia oroar sig för vad som sker den dagen natursnön inte kommer. Skidåkarnas berättelser blottar att de är oroliga över att de själva bidrar till den negativa utvecklingen. Alla utförsåkare nyttjar exploateringen av naturen och är "lika dåliga kålsupare", som en av skidåkarna uttrycker det. Det bidrar med ett stråk av sorg över att utförsåkningen ändras, inte bara till följd av naturens återkommande variationer, utan av människans avtryck på naturen, miljön och klimatet.

Framstegstanke: Samtidigt som vi bygger mer i naturen för att möjliggöra utförsåkning, det blir varmare och natursnön kommer senare eller inte alls, finns en acceptans, och hos flera av skidåkarna en optimism, kring de teknologiska möjligheterna. Kunskapen om naturen, miljön och klimatförändringarna kan användas för att ta hand om naturlandskapet och utbilda människorna som vistas i det.⁵⁷ Det tydligaste tecknet på framstegstanken är produktionen av snö, dvs. att på mänsklig väg återskapa ett naturens (snö)mönster som vi är vana vid, för att kunna driva skidanläggningar från tidig vinter till vår och erbjuda utförsåkning. Skidåkarna talar om en påtaglig förändring i vädret: Sara, Sofia och Tobias påpekar att det blåser mer.⁵⁸ Några är osäkra på om det verkligen har blivit varmare, andra menar att det är så. Tobias säger att "vi märker av att vädret är stökigare, klimatet är stökigare, vi kan inte säga att det har blivit varmare."⁵⁹ Tom, som är skidtränare, vistas ofta i fjällkedjan i mellersta Sverige och arbetar i en hemmabacke och skidklubb vid foten av fjällkedjan. Han vittnar om att sedan början av 2000-talet har vintersäsongen blivit kortare: "Naturens villkor påverkar möjligheten att driva en skidanläggning".⁶⁰ Det går inte längre att lita på att kylan kommer så att snö kan tillverkas. Det blir

55 Intervju Martin.

56 Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 174, 181.

57 Tadhg Eoghan MacIntyre, Andree M. Walkin, Juergen Beckmann, Giovanna Calogiur, Susan Gritzka, Greig Oliver, Aoife A. Donnelly & Giles Warrington, "An Exploratory Study of Extreme Sport Athletes' Nature Interactions", s. 9; Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape", s. 11; Herta Nöbauer, "Our Existence is Literally Melting Away", s. 230–232.

58 Intervju Tobias, Intervju Sara, Intervju Sofia.

59 Intervju Tobias.

60 Intervju, Tom.

alltså svårt för anläggningarna i södra och mellersta delen av Sverige att öppna i november. Särskilt de professionella skidåkarna talar om hur attityderna till snö har förändrats. Rikard beskriver det så här:

Det är princip en självklarhet att konstsnön är en naturlig del av produkten [utförsåkning] idag. Och det är egentligen, jag tror det är nästan bara Riksgränsen som inte lägger konstsnö och Abisko möjligtvis. Och, det är ju en säkring av produkten. Det är ju mycket pengar in i en anläggning, ja och det är ju lite där det hamnar i slutändan.⁶¹

Sedan snöproduktion med snökanoner etablerades breddades under 1990-talet har det ofta gått att öppna många skidanläggningar från november. Mer vanligt har dock varit att skidanläggningar fått vänta på kylan eftersom snöproduktionen har varit osäker. När de nödvändiga kalla temperaturerna inte finns tillgängliga krävs nya tekniska lösningar, såsom att producera snö vid varmare temperaturer eller att lagra snö mellan säsongerna. Många skidåkare uppskattar att snöproduktion och snöpreparering tillgängliggör utförsåkning för allmänheten i områden där natursnö inte längre faller eller gör det bara i små mängder. Martin resonerar dock att detta sätt att kontrollera naturen gör att det inte krävs något friluftskunnande av de som åker utför i dag. Han poängterar att det inte behöver vara sämre, utan att det kanske till och med är bra att utförsåkning och naturen är så pass tillgänglig. Med utgångspunkt i Sandells ekostrategiska begreppsram kan en sådan landskapsrelation förstås som en kritik mot att skidlandskapet har blivit en "fabrik", och som ett uttryck för att upplevelsen av att åka skidor med naturen som ram har ett värde i sig.⁶² Vidare resonerar Martin att de ändringar som görs idag kan komma att uppfattas som självklara inom en snar framtid:

att det flyttar sig framåt från generation till generation, det kanske bara är jag som har upplevt skidor utan stålkanter som kanske tycker att det [utförsåkning] är konstruerat? Och man kanske inte tycker att det är konstruerat idag om man aldrig har varit med om det andra.⁶³

Att skidlandskapet har omvandlats tycks ha blivit alltmer accepterat, antingen av nödvändighet eller av ett intresse att följa med i tiden. För Jack, som ägnar stor tid som tränare och styrelsemedlem åt sin skidklubb i södra Sverige, har de senaste årens förändringar märkts tydligt. Naturliga snöfall bidrar numera enbart med dekoration av terrängen, men dekorationen är viktig. Om det finns snö i staden och i byarna runtomkring, lockar det besökare till

61 Intervju Rikard. Riksgränsen och Abisko är skidanläggningar i nordligaste delarna av Lappland.

62 Klas Sandell, "Ecostrategies", s. 68.

63 Intervju Martin.

hemmabacken.⁶⁴ Regionens utförsåkning är helt beroende av snöproduktionen. Anläggningarna behöver därför ha teknologiska och ekonomiska resurser att producera snö när kylan kommer.⁶⁵

Det är viktigt att understryka att skidåkarna fortfarande uppskattar sådant som inte kan kontrolleras av skidbranschen, hur optimistiska de än är inför teknologiska framsteg. Det ska till exempel finnas inslag av osäkerhet och autenticitet i utförsåkning. Det är underbart och utmanande med vind och väder, snö och klippor och träd som står där de står, vilket är en av anledningarna till att skidåkare ofta söker sig till områden bortom de preparerade skidområdena. Det ställer krav på teknik och färdighet men förutsätter också en förmåga att följa naturens egna spår, inte människans kontrollerade natur.

Teknikutvecklingen för att klara snöproduktion i varmare temperaturer och möjligheten att spara snö är grundläggande för tron på en fortsatt utförsåkning i framtiden. På sätt och vis närmar sig utomhusarenan inomhusanläggningen för utförsåkning. Den skapar möjlighet för skidåkning, men erbjuder inte en naturupplevelse som utomhusarenans väder, utsikt och snö som påverkas av temperatur och nederbörd. Om vi däremot funderar över arenan utifrån skidåkarens perspektiv är inomhusanläggningen en plats (byggd) för utförskidåkning precis som naturens backar är en plats för utförsåkning.

Enligt Denning hade en del tidiga moderna skidåkare under 1920–1930-talen svårt att se skäl till liftar, som de menade störde vyerna och skidåkning. Bergen erövrades på ett sätt som framstod som hotfullt för naturen. Det var under samma period som liftarna började betraktas som givna i alpernas skidlandskap.⁶⁶ Detta uppfattas som självklart idag, och på samma sätt kanske skidåkaren i inomhusanläggningen uppfattar snön som en symbol för natur, även om den är producerad och åkaren inte är ute i naturen. Natur och kultur är inte separerade här, utan tätt sammanvävda. Det är tydligt i de här skidåkarnas berättelser att vårt sätt att se på natur och snö är under förändring. Henrik menar att inomhuskidåkning tillgängliggör utförsåkning där den försvinner lokalt eller där det inte ens finns backar eller kallt klimat. Samtidigt fångar han naturens roll för utförsåkning:

Det är för mig glasklart att du har en möjlighet att fortfarande åka skidor [i en inomhusanläggning], det är det du vinner på det. Förlorar på det, ja [...] Initialt så kanske du inte får den där fantastiska natur- eller rekreationsupplevelsen som du får när du ställer dig på toppen av Åreskutan eller Vemdalen eller var du befinner dig, även de här mindre backarna, du kan stå på Hallandsåsen som du kunde förut och åka ner. Det är en häftig upplevelse, intrycksmässigt, på ett annat sätt tror jag än vad det är att åka i en inomhusbacke.⁶⁷

64 Intervju Jack.

65 Fredrick Regnell & Alexander Virgin, "Hållbara alpina hemmabackar", s. 17.

66 Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 172.

67 Intervju Henrik.

Annas tankar om inomhusanläggningar är liknande men betonar att en viktig del av utförsåkningen försvinner, för henne känns det fel att åka inomhus. Om inomhusanläggningen är framtidens möjlighet till att arbeta inom skidbranschen, då behöver hon fundera över om hon vill fortsätta att arbeta med utförsåkning.⁶⁸ En tolkning är att utförsåkning i ett utomhuslandskap skapar en relation mellan natur och människa. Det kan förstås i linje med Dennings förklaring att skidlandskapet är "en hybrid av natur och mänsklig teknologi" där vi byggt in utförsåkning i naturen. Inomhuslandskapet är i stället en mänsklig aktivitet utan natur och på så sätt dekontextualiserad och flyttad från naturen.⁶⁹ Skidåkarna påpekar att alla verksamma inom skidsport- och anläggningsbranschen behöver se till den verklighet som råder. Anna, Henrik, Rikard och Martin har kontakter med internationella skidlärarorganisationer, som vittnar om hur ett varmare klimat skapat en ny verklighet och vardag i delar av de europeiska alperna. Glaciäranläggningar som tidigare kunnat vara öppna nästan året runt smälter och reducerar öppettider, och skidlärare behöver söka sig till andra arbetstillfällen. I dessa områden bidrar inomhusanläggningar till fortsatt åkning och arbetstillfällen för skidlärare.⁷⁰

För Sveriges del är det inte lika illa ställt som i delar av alperna.⁷¹ Skidåkarna talar ändå om att framtidens utomhusanläggningar behöver byggas (ut) klokt eftersom, som Joanna uttrycker det: "Vi bygger oss in i naturen för att kunna vistas där".⁷² Etablerade skidanläggningar kan fortsätta att anlägga boenden, liftar och backar på ett hållbart sätt och låta orörda fjäll få bli orörda. Samtidigt behöver skidanläggningar vara försiktiga med att öka antalet gästbäddar om det inte finns plats för gästerna att röra sig i naturen och liftsystemet. Oavsett hur mycket mer som har byggts har det alltid varit mycket människor under högsäsonsveckor i hennes by, menar Sara: "Som boende försöker man faktiskt undvika skidbackarna de veckorna. Vi har ju tillgång till den fantastiska naturen alla andra veckor så vi behöver ju inte trängas de veckorna."⁷³

Utförsåkning i naturen kan inte bedrivas var som helst och gör det inte heller. Skidåkning bedrivs på skidanläggningar och det är dit människor behöver bege sig. Sara beskriver skillnaden mellan att resa till en aktivitet och plats, och att ha aktiviteten och platsen som en del av sin vardag. Det kan tolkas som en ödmjukhet och omsorg om att naturen är för alla, och att Sara kan vänta

⁶⁸ Intervju Anna.

⁶⁹ Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 169; Erik Backman & Daniel Svensson, "Where does Environmental Sustainability Fit in the Changing Landscapes of Outdoor Sports?", s. 736–737.

⁷⁰ Intervju Henrik, Intervju Anna, Intervju Martin, Intervju Rikard.

⁷¹ Daniel Scott, Robert Steiger, Halvor Dannevig & Carlo Aall, "Climate change and the future of the Norwegian alpine ski industry", s. 2402–2404; Harald Rice, Scott Cohen & Daniel Scott, "Perceptions of climate change risk and sustainable adaptations in the Swedish ski industry", s. 6.

⁷² Intervju Joanna.

⁷³ Intervju Sara.

med att uppleva naturen där hon bor tills det är färre besökande utförsåkare på orten.

Diskussion

Syftet med denna studie är att undersöka hur skidåkares syn på naturen som en plats för utförsåkning har förändrats. Syftet är också att problematisera hur skidturismens aktiviteter påverkat utförsåkning som profession och rekreation. I skidåkarnas erfarenheter och upplevelser sammanvävs mönster av då, nu och framtid. Dessa mönster pendlar mellan nostalgi och framstegstänkande. I dessa mönster finns två perspektiv på naturen som plats för utförsåkning:

- i. en separation av natur och människa,
- ii. en relation mellan natur och människa.

Utifrån det första perspektivet beskriver skidåkarna naturen i det närmsta som en utopi, som en "ren" natur fri från människan. Denna dualistiska syn på natur-kultur blir särskilt framträdande när utförsåkares aktivitet i ett skidlandskap förklaras som dominant och överordnad naturen. Det blir framträdande i exemplen om hur skidlandskapet är konstruerat för människans aktivitet och att skidanläggningar bygger bort naturen. Den rena naturen, orörd av mänsklig aktivitet, och skidåkarnas vördnad för naturen framgår tydligt i deras berättelser om hur de beundrar de vidsträckta vidderna och känner sig små i det storslagna landskapet. Då framträder naturen i stället som en dominant. Det kan tolkas som att naturen uppfattas som icke-människa i en landskapsrelation där människan befinner sig i naturen som passiv aktör utan att lämna något avtryck.⁷⁴ I detta perspektiv finns såväl nostalgiska som framstegstänkande positioneringar bland skidåkarna. I stort handlar det om att inte vilja förstöra naturen när vi är i den. Kunskap och teknologi bidrar således till att minska människans avtryck.⁷⁵ Reflektionerna och talet om att det konstruerade skidlandskapet tar plats i och stör naturen är ett uttryck för den dualistiska synen på natur-kultur som separerade. Det är en reflektion på idéplanet. Det utopiska med denna inställning är att den förenklar verkligheten, eftersom ingen av skidåkarna vill eller tror att människor ska isolera sig från naturen.⁷⁶

Det andra perspektivet i skidåkarnas berättelser ger uttryck för att människan är en självklar del av naturen men att det ligger olika grader av utmaningar i relationen mellan människa och natur. Analysen av naturen som en plats för utförsåkning visar att relationen mellan natur-kultur är flytande. Skidåkarna

⁷⁴ Klas Sandell, "Ecostrategies", s. 71.

⁷⁵ Catherine Marina Pickering, J. Guy Castely & Michelle Burt, "Skiing Less Often in a Warmer World", s. 142, 144.

⁷⁶ Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape", s. 14.

menar att naturen har ett värde i sig som människor behöver förvalta och vårda för att kunna fortsätta att nyttja naturen. En sådan relation kan inte separera natur från kultur och mänsklig aktivitet i form av utförsåkningens villkor av liftar, preparerade backar, boenden, värmestugor och restauranger.⁷⁷ Exempelen här pekar på en helhetsupplevelse av att som människa vara en del av den levande naturen i samband med utförsåkning. Liknande förhållningssätt kommer till uttryck i extremidrottarens beroende av naturens villkor och att behärska dessa för sin utövning, hos surfare, och hos lokala invånare i de österrikiska alperna som ser sin relation med miljön som en naturresurs som avgörande.⁷⁸

I synen på naturen som en plats för utförsåkning hanteras inte natur-kultur som antingen separata eller som en relation. Det är perspektiv som är tätt sammanvävda och skär tvärs igenom nostalgi och framstegstanke.⁷⁹ Hur kan två så olika perspektiv på förhållandet mellan natur och kultur existera parallellt? En tolkning är att skidåkarna behöver båda perspektiven för att kunna begripliggöra och förklara naturen som plats för utförsåkningen. Det första perspektivet erbjuder en konceptuell nivå där vi kan tala om naturen som något isolerat från människan, medan det andra perspektivet konkretiserar en verklighet där naturen och mänsklig aktivitet står i relation till varandra. I denna studie är snön det mest framträdande exemplet på naturen, baserat på skidåkarna berättelser. Snö kan ses som den starkaste länken mellan naturen och skidåkare i förhållandet mellan natur och kultur. Snö, som en flinga av frusna kristaller, skapar inte skidåkning. Snö är ett material som formas av andra, och skidåkare skapar utförsåkning i relation till snön. Snö, i sin naturliga form, är ett väderfenomen. Snö är något tillfälligt och därmed ett svårfångat ämne, som ena dagen kan täcka landskapet i ett vackert skimmer och nästa dag kan bli hotfullt och dödligt i form av en lavin. Vi är utsatta för krafter som vi som människor inte kan kontrollera.⁸⁰ Snön är större än vi, och här blir snön till natur. I olika kulturella verk presenteras snö som något som ligger bortom den mänskliga världen och utom kontroll för människor.⁸¹ Denna uppfattning övervanns dock av äventyrliga människor som erövrade berg och naturen, där snön stod i motsats till människan. Men snön står inte längre i motsats till människan; istället samarbetar människan med snön och kontrollerar snöfallet till viss del genom produktion av konstsnö. Snön blev en produkt under

77 Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape", s. 11–13; Klas Sandell, "Ecostrategies", s. 67.

78 Tadhg Eoghan MacIntyre, Andree M. Walkin, Juergen Beckmann, Giovanna Calogiuri, Susan Gritzka, Greig Oliver, Aoife A. Donnelly & Giles Warrington, "An Exploratory Study of Extreme Sport Athletes' Nature Interactions", s. 6, 9–10; Belinda Wheaton, "Surfing and Environmental Sustainability", s. 173; Herta Nöbauer, "Our Existence is Literally Melting Away", s. 230.

79 Jfr Sandra Wall-Reinius, Solène Prince & Annika Dahlberg, "Everyday life in a magnificent landscape", s. 17.

80 Sverker Sörlin, *Snö*, s. 11–15, 17.

81 Martin Trandberg Jensen & Szilvia Gyimóthy, "Snow matters", s. 112–114.

den moderna skidåkningens uppkomst och manipulerades för att förbättra förhållandena för skidåkare.⁸² Snöproduktionen har gjort att snö blivit mer än en naturens produkt, en människans produkt.⁸³

Skidåkarnas profession och rekreation påverkas således i grunden av utförsåkningens relation till naturen.⁸⁴ Hanteringen av snö och teknologiska möjligheter har utvecklats det senaste seklet och människans utförsåkning kan inte frikopplas från naturen.⁸⁵ Ett omfamnande av den teknologiska utvecklingen behövs, enligt studiens skidåkare, av två anledningar: dels för att fortsätta möjliggöra utförsåkning på det sätt vi känner i dag (och inomhus på platser som inte har utomhuslandskapets topografiska eller vädermässiga förutsättningar), dels för att det uppfattas som vägen att gå för att kunna omvärdera och transformera människans avtryck i naturen, då vi med kunskap kan ta bättre vara på naturen.

Slutord: Den hotade skidåkningen

Skidåkarna återkommer till att utförsåkning på det sätt som vi känner den är hotad, och att naturen som plats för utförsåkning reduceras med färre utomhusanläggningar. Några av skidåkarna undrar om vi ens kommer kunna åka skidor utomhus i norra Skandinavien om några generationer. Men är utförsåkning verkligen hotad? Svaret, så som skidåkarnas berättelser kan förstås, beror på vilket värde vi ger utförsåkningens kontext. Om naturen är viktig för utförsåkning, då förutspår studier om klimatförändringars påverkan för skidturismbranschen att möjlighet till skidåkning kommer att minska i framtiden.⁸⁶ För de åkare som inte söker naturupplevelsen, ser framtiden i stället lovande ut med inomhusanläggningar. Idrotten är van vid dekontextualisering: Skridsko i ishallar, bandy på rinkar, simning i bassänger och klättring på klätterväggar är idag aktiviteter som genomförs på byggda platser, men som förr utövades i naturen.⁸⁷

I skidåkarnas nostalgiska tillbakablick finns en längtan efter något som var, men de menar inte nödvändigtvis att det var bättre förr. Det var annorlunda. Det beskrivs som att det var mer på naturens och vädrets villkor då. Perspektivet att naturen var renare och lite mer sin egen gör det nostalgis-

82 Jesse Ritner, "White Gold", s. 115, 119–122.

83 Andrew Denning, *Skiing into Modernity*, s. 165–167.

84 Kirstin Hallmann, Laura Bogner, Kathrin Sander & Konrad Reuß, "Sport for a Livelihood and Well-being", s. 67–71.

85 Peter Carlman & Gabriella Torell-Palmquist, "Rethinking places for sport in the Anthropocene", s. 4.

86 Daniel Scott, Robert Steiger, Halvor Dannevig & Carlo Aall, "Climate change and the future of the Norwegian alpine ski industry", s. 2402–2404; Harald Rice, Scott Cohen & Daniel Scott, "Perceptions of climate change risk and sustainable adaptations in the Swedish ski industry", s. 6; O. Cenk Demiroglu, Halvor Dannevig & Carlo Aall, "Climate Change Acknowledgement and Responses of Summer (Glacier) Ski Visitors in Norway", s. 431–432.

87 Erik Backman & Daniel Svensson, "Where does Environmental Sustainability Fit in the Changing Landscapes of Outdoor Sports?", s. 729–730.

ka svårtolkat. Det är som att skidåkarna å ena sidan har en uppfattning om att något har gått förlorat i relationen till naturen, vilket å andra sidan inte överensstämmer med deras berättelser om utförsåkningens och människans plats i naturen idag. Utförsåkningen är fortfarande på naturens och vädrets villkor: Temperaturen är mer ojämn över en säsong, det blåser mer, natursnön kommer (ändå) till slut, och vintersäsongen har förskjutits med senare start på året. Det är fortfarande stökig snö utanför de preparerade backarna. En positionering som tenderar att bli för nostalgisk riskerar att betrakta professionen och rekreationen i en utopisk synvinkel som saknar "hur det var förr". En optimistisk framstegstanke bejakar möjligheterna med tekniska lösningar för att kunna utnyttja naturen som plats för utförsåkning. En tolkning är att utförsåkning i naturen behöver inkludera både ett nostalgiskt tillbakablickande och ett framstegstänkande. Detta för att som människa bli ännu bättre på att anpassa sig efter de villkor som råder i dagens natur och skidlandskap.